

Sırp İlimler ve Sanatlar Akademisi'nin Balkan Tetkikleri
Enstitüsü tarafından Belgrad'da 7-9 Eylül 1982 tarihlerinde
yapılan uluslararası toplantı hakkında

R A P O R

Semavi EYİCE

Sırp İlimler ve Sanatlar Akademisi'nin Balkan Tetkikleri Enstitüsü'nün daveti üzerine 7-9 Eylül tarihlerinde Belgrad'da yapılan uluslararası toplantıya Türk Tarih Kurumu adına katıldım. Bu toplantıya Türkiye'nin de temsilci ile katılması hususunda gönderilen yazılar bir işlem görmediğinden, davet uzun süre cevapsız bırakılmış, nihayet Belgrad'dan gelen bir tekit yazısı ve Yugoslavya'daki elçiliğimiz kanalı ile Türkiye Dışişleri Bakanlığına yapılan başvuru üzerine, Türk Tarih Kurumu tarafından bu toplantıda hazır bulunmağım uygun görülmüştür. Toplantının konusu hakkında evvelden elimizde yeterli bilgi olmadığından burada sunulmak üzere etraflı bilgi ve malzeme götürmemiz mümkün olmadı ise de aşağıda özetleneceği gibi Türkiye'yi temsilen bildiklerimizi derlemek suretiyle bir konuşma yaptık.

Bu toplantıya, evsahibi Yugoslavya temsilcileri başta olmak üzere, Alman Federe C., Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Bulgaristan, Macaristan, Sovyetler Birliği ve Yunanistan'dan gelen delegeler katılmışlardır. Biz de Türkiye adına hazır bulunduk. Akademinin bir salonunda 7 ve 8 Eylül günleri bütün gün yapılan konuşmalardan sonra, 9 Eylül günü bir gezi düzenlenmiş ve misafirler, XIV. ve XV. yüzyıllara ait Ravaniča, Kalenič ve Rešava (Manasija) manastırlarını görmüşlerdir. Hakkımda teveccüh gösteren evsahibi idareciler, 8 Eylül günü öğleden önce yapılan toplantıda başkanlık yapmamı uygun bulmuşlardır.

Balkan Enstitüsü adına toplantının açılış konuşmasını yapan, Başkan Prof. Dr. Radovan Samardžić, çoğaltılmış olarak dağıtılan ve tam metnini bu raporumuzun sonuna eklediğimiz konuşmasında (bk. ek), Akademinin bir yan kuruluşu olan *Balkan Araştırmaları Enstitüsü'nün*, yalnız geçmişi incelemekle kalmayıp Güney-Doğu Avrupa'nın bugünkü meselelerine de eğildiğini belirterek, bu Enstitünün yaptırdığı araştırmalar,

kütüphanesi ve arşivi ile tam bir Balkan Araştırmaları Merkezi olduğunu belirtti. Enstitü *Balcanica* adlı dergisinden başka, sayıları onbeşi bulan monografiler de yayınlamıştır. Toplantının özü, çeşitli memleketlerde bu konuda yapılan araştırma ve incelemeleri tanımak ve koordine etmek üzerinde toplanmaktadır. Bunun için Enstitü şu hususları programına almıştır :

1. Dünyanın her memleketinde Balkanoloji ile uğraşan kuruluşlara dair bir Rehber-Kitap (*Vademecum*) yayınlanması ve bunun 5 veya 10 yılda bir yenilenmesi.

2. Belirli konular üzerinde yazılmış çalışmaların her memleketteki Balkan Araştırmaları Enstitüleri tarafından, *yaygın dillerde* bastırılması.

3. Enstitülerin bir işbirliği içinde çalışarak, beraber araştırmalar ve hatta arkeolojik kazılar yapmaları.

4. Balkan araştırmaları için merkez organı gibi bir dergi yayınlamak belki şimdilik zordur. Fakat *Balcanica* bu görevi bir dereceye kadar yapmaktadır. Bu Enstitüler, arkeoloji, tarih, dil, edebiyat, etnoloji, hukuk tarihi vs. konularda ilmi bir diziye yardımcı olabilirler.

5. Bu konularda ilim adamı ve genç elemanların mübadelesi çok faydalı olacaktır.

6. Her yıl bir memlekette, genç araştırmacılar için 15 günlük seminerler düzenlenmesi. İlk olarak 1985'de Sırp İlimler Akademisi, «*Güney-Doğu Avrupa memleketlerinde kıyafet ve süsler*» veya «*Orta Avrupa ile Akdeniz bölgesi arasında ticaret alış-verişinde Balkanların rolü*» hakkında bir seminer yapabilir.

Sonuç olarak da şimdiki bu toplantıda yapılan konuşmalar, verilen bildirimler ve alınan kararlar 1982 yılı sonuna kadar toplanarak bir kitap halinde yayınlanacaktır.

Prof. Dr. R. Samardžić'in bu konuşmasından sonra ülkelerinin adlarının alfabe sırasına göre, katılan delegeler bildirimlerini sunarak herbiri kendi ülkesinde, Balkan araştırmaları ile uğraşan Enstitüler, bunların periodik ve monografya yayınları, üzerinde çalıştıkları konular ve tasarımlarına dair bilgi verdiler. Bu arada bizi yakından ilgilendiren bazı konularda yayınlar yapıldığını veya çalışıldığını öğrenmek mümkün oldu. Nitekim Avusturya delegesi (Prof. Hauptmann) *Belgrad muahedesi* hakkında bir kaynak üzerinde çalışıldığını, Federe Alman delegesi (Dr. Nehring) 4 ciltlik *Güney-Doğu Biyografya Ansiklopedisi*'nin basıldığını, ve *Ortaçağ ile Yeniçağda Balkanlar tenkitli Bibliyografyası*'nın hazırlandığını, Bulgar delegesi (Prof. Popov) *Türk idaresinde Bulgaristan* konusu'nun işlendiğini, Yunan delegesi (Prof. Johalas) *Türkçe-Yunanca dil ilişkileri ve bilhassa Pontus lehçesi* üzerinde çalışma yapıldığını, başka

Yunan delegesi (Bayan Droulia), *Karatodori ve Musurus Paşa'ların mektupları* ile manastırlardaki *Osmanlı vesikaları* üzerinde inceleme yapılarak yayına hazırlanıldığını söylediler.

Teklifler arasında da Prof. P. Sugar (ABD) karşılıklı tesirlerin mukayeseli olarak araştırılması lüzumunu belirtti. Dr. Verena Han (Yugoslavya) Sanat Tarihi ile Küçük sanatlarda Türk tesirlerinin üzerinde durulmadığını, halbuki bunların etraflı incelenmesi gerektiğini bilhassa Küçük sanatların Balkan memleketlerinde Türk tesiri altında geliştiğini ileri sürdü.

Tarafımdan verilen fransızca bildiri ise (metni ayrıca yayınlanacaktır) özet olarak şu hususlar üzerinde durulmuştur :

1. Ankara'da 1980'de yapılmış olan Güney-Doğu Avrupa araştırmaları Kongresinin Bildiriler kitabının basımına henüz geçilmiş değildir. Bunun için bir para yardımına ihtiyaç vardır.

2. Türkiye'de Balkan araştırmaları ile uğraşan değerli ilim adamlarından ikisini, Prof. Ö. Lütfi Barkan ile Prof. Tayyib Gökbilgin'i kaybetmiş bulunuyoruz. Fakat daha genç kuşaktan bu konuda çalışanlar ve yetişenler vardır.

3. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı olarak Edirne'de bir *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Enstitüsü* 1969'da kurulmuştur. Bunun Edirne'de yapılan yeni binası bu yıl bitmiştir. Dergisinin ise 1972'de ilk sayısı çıkmış ve 1980'de 8-9. sayısı basılmıştır.

4. Ankara'da Türk Tarih Kurumu çerçevesi içinde bir *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Komisyonu* vardır.

5. İstanbul'da özel bir kuruluş olan *İstanbul Fetih Cemiyeti* de Balkanlardaki Osmanlı devri eserlerine dair büyük bir *corpus* yayınına girişmiş ve bu hususda E. Hakkı Ayverdi tarafından hazırlanan birkaç büyük cilt basılmıştır. Romanya ve Macaristan basılmıştır. Yugoslavya'ya dair bölüm ise iki cilt olup, toplamı 388 + 560 sahifedir. Bulgaristan yanında yayınlanacaktır. Yunanistan ise hazırlanmaktadır.

6. Benim de çeşitli Balkan memleketlerinde Türk devri eserleri hakkında basılmış 12 yayını bulunmaktadır. Bu yayınlar, Bulgaristan (3 makale), Yugoslavya (4 makale), Arnavutluk (1 makale), Romanya (1 makale), Yunanistan (4 makale)'daki Türk eserlerine dairdir. Bunun dışında Türk Trakya'sı ve Güney-Doğu tarihi coğrafyası ile ilgili yayınları da basılmıştır.

7. Türk Tarih Kurumu'nun *Bellekten*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin *Türkiyat Mecmuası*, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, *Tarih Dergisi*, ve *Tarih Enstitüsü Dergisi* gibi periyodiklerde de Balkanlara dair yazılar çıkmıştır.

Netice olarak şunları belirtmek isterim :

a) Bütün bu dağınık çalışmaların bir merkez dergisinde tanıtılması yerinde olacaktır. Ayrıca her memleketteki yayınlardan, haberdar olunması için içinde tahlilî bibliyografya yapılan böyle bir merkez organı gereklidir. İlgililere bu yayınların da gönderilmesi elzemdir.

b) İlkçağ ve Ortaçağ sanatı araştırmalarında Türkiye Arkeolojisi ana kaynaktır. Antik çağın ve Bizans devrinin Balkanlardaki eserlerini anlamak için Türkiye'deki örnekler tanınmalı, bilinmelidir (bu konu bir iki misal ile açıklandı).

c) Balkanlardaki Yeniçağ sanatında ise Osmanlı devri Türk sanatının önemi azımsanamaz. Bunun da anlaşılması için Türkiye'deki Türk sanatının tanınması gereklidir. Ayrıca bizden önceki medeniyetlerin Türkiye'deki eserleri, Türkiye'ye miras olduğu (*patrimoine*) gibi Türklerin Balkanlarda bıraktıkları eserler de o memleketlere miras kalmıştır. Şu halde bunların karşılıklı olarak korunması ve tanınması ve değerlendirilmesinde fayda vardır.

d) Folklor, Etnografya, Küçük sanatlar, Filoloji dallarında, şarkılar ve türkülerde Balkan memleketlerinde çok girift bağlantılar vardır. Bu bakımdan bu dalların uzmanlarının karşılıklı fikir ve yayın mübadelesinde bulunmaları yerinde olacaktır.

e) Basit evler, köy yaşayışı ve yemekler de müşterek taraflara sahiptir. Bazı komşularımızın bu konuda bazı şeylere sahip çıkmaları yersiz bir davranıştır. Türklerin bıraktıkları evleri, kendi millî mimarileri saymaları ne kadar yersiz ise, yoğurt ve cacığa sahip çıkmaları da o derecede yersizdir.

Şu halde bu kadar girift münasebetler olan bu memleketler arasında, ilerideki kuşakların aşamayacakları engeller sokuşturmak ne dereceye kadar doğrudur? Bu bakımdan, Balkan Araştırmaları konusunda toplu ve işbirliği içinde bir çalışmanın gerekli olduğuna inanıyorum.

Özetini verdiğim bu bildirimim tam metni basılmak için istendi. Ayrıca delegeler Balkan'lar hakkındaki Türk yayınlarından haberleri olmadığı ve hatta Türkiye'de bir Enstitünün ve bunun Dergisinin varlığını bilmediklerini açıkladılar. *Balcamica*'da basılacak olan bildirimim sonuna Türkiye'deki bu konuda yapılan çalışmaların mümkün olduğu kadar etraflı bir bibliyografyasını koymağı doğru buldum.

Bu toplantıya katılma imkânını bana sağladığı için Türk Tarih Kurumuna teşekkür ederim.

*7-9 Eylül 1982'de Belgrad'da yapılan toplantıda
Prof. Dr. R. Samardžić'in açış konuşmasının tam metni*

Very respected guests,

The Institute for Balkan Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts, which had the honour of convoking this consultation, has been founded with the task to make researches and to organize scientific work in the field of balkanology. By its scientific interest it is linked not only with the past, but also with the contemporary problems of South-East Europe. Its members are the already formed scientists, but also the young associates who are preparing their M.A. and doctoral examinations. The Institute assembles also a considerable number of external collaborators, in different research and advisory roles; its principal objective is, in fact, to become a centre of balkanology of wider importance. The library and the documentary collection are in process of forming. The annual of the Institute *Balkanica* appears regularly and tries to follow the events in the balkanologic studies all over the world. The Institute publishes, in addition, in its Special editions the monographs and thematic collections of works /15 volumes published so far/.

Our Institute has initiated this consultation, having in mind the fact that the balkanology is an aggregate of scientific disciplines which have a common base and a common objective and that it can and, by all means, must endeavour to improve its development in conformity with these assumptions relating to the contents and the methodology. Therefore, the consultation between colleagues, in which would be set forth the experiences from the activity of individual institutions and found the bases for a better cooperation and for the advancement of the common work can only prove useful. After all, it is a form of work, applied in all the domains of science.

The Institute for Balkan Studies of the SASA takes the liberty of proposing to this honourable assembly several bases for the establishing of a better cooperation. These proposals are not obligatory for anyone, but it would be good if the managers and representatives of other institutes communicated their proposals to this consultation. At any rate, we

believe that this three days' stay in common will be sufficient to strengthen the links between the individual institutes. The Institute for Balkan Studies of the SASA considers that its aim will be achieved to a great extent in the course of this consultation if the individual institutes establish, in mutual agreement, a closer cooperation. The success of this consultation, however, would be even greater if the rapprochement were achieved on a multilateral basis. We shall perhaps be able to come to an understanding at least to initiate such a cooperation and to secure further steps in the rapprochement by forming a coordination committee. This committee would stimulate the common undertakings and work at their realization within its competence. It would be linked with one of our institutes, but only for a determined period of time.

The proposals of the Institute for Balkan Studies of the SASA are as follows :

1.

In order to establish a better cooperation between the institutes and other centres of studies of South-East Europe, the Institute for Balkan Studies of the SASA would gladly take upon itself the task of publishing, with the consent of other analogous institutions, a *Vademecum* which would contain essential data concerning all the institutions all over the world, engaged in the problems of South-East Europe and particularly of the Balkans. The scheme for the editing of this *Vademecum* would be elaborated by a commission, appointed by this assembly, or by our Institute which would send the project to other analogous institutions in order to obtain their preliminary opinion and their approval. The *Vademecum* would contain a series of data: name of the institution, address and telephone numbers, founder, composition and structure, director, collaborators, sources of financing, data relating to the library and, possibly, to the archives, list of publications, etc. The *Vademecum* would be published as a special book, at the expense of the Institute for Balkan Studies of the SASA. There would be published by the data supplied by individual interested institutes. It would be published in one of the world languages. The *Vademecum* could be then re-printed in determined intervals of time /for instance, every 5 or 10 years/.

2.

The Institute for Balkan Studies of the SASA considers that the studies of South-East Europe would be considerably advanced if the insti-

tutions, engaged in these studies, published periodically the collections of papers, treating of determined themes. Such collections would assemble the contributors on the widest international basis and would be printed in world languages. There could be, without any difficulties, agreed on the theme to be taken up by a particular institute, which would, for its elaboration, assemble the contributors from different countries and at the end publish the collection. It would be ideal if every institute worked continually in such a way, taking theme after theme and publishing the collections. Particularly interesting would be the elaboration of restricted and specialized thematic domains. The institutes could, by all means, exert an influence upon the method and aims of the elaboration of individual themes. It depends on the agreement between the institutes whether these collections would have common title and numbering or would be printed in current reviews or as special editions of individual institutes. There exists, in addition, the possibility of organizing, in relation with the work at these collections, scientific meetings with a limited number of participants. The Institute for Balkan Studies of the SASA has already published several such collections; it is preparing now three of them: one dealing with the pre-history of South-East Europe; another on the urban culture in the Balkans and the third one on the administrative organization of the European part of the Ottoman Empire.

3.

There exists the possibility of establishing the cooperation between the institutes and other analogous institutions through the investigators in a scientific domain. For instance, two or more institutes can organize a joint team of archaeologists who will make researches in a locality or the ethnologists, gathered around two or more institutes can treat a theme and publish the collection of their works, etc. Such a form of cooperation would express itself particularly if the proposal to take up the elaboration of thematic collections were adopted. The cooperation achieved on this basis would make links between our institutes become entirely concrete and, without any doubt, fruitful. It would be a useful and reliable means of effecting our rapprochement.

4.

It is, perhaps, still unreal to plan a new common publication which would refer to the European South-East. This part is, besides, played by most reviews and annuals published by our institutes. In order to adapt

itself to this need, the annual of the Institute for Balkan Studies of the SASA *Balkanica* will be published in the future in world languages only. In addition, an enlargement of the editorial board of this annual on a wide international basis is planned. The present editorial board takes advantage of the opportunity to invite its respected guests and all of their collaborators to send their contributions. /*Balkanica* appears regularly in the year indicated on its title page/.

Nevertheless, we avail ourselves of your precious presence to make a proposal. The institutes for the history of South-East Europe and the balkanology could join together in publishing the series *Fontes* for archaeology, history, language, literature, ethnology, history of law, etc. The entire series would have common numbering and individual volumes would be published by those institutes which had prepared them. The method of editing would be a critical one. The innovation would consist in the fact that by the notion of sources would be understood materials for all the aspects of historical life /archaeological, oral, linguistic, written materials, etc./ There could be appointed a common editorial board to take care of the entire edition, though the individual institutes would perform the whole work at editing and publishing a book. Among other things, the editorial board would try to achieve the coordination in choosing the themes, to take care of scientific criteria /fixing in advance the principles and rules of work/ and would give some kind of imprimatur. We venture to think that this initiative, however audacious it may be, can give useful results and bring near our institutions in their work and their relations.

5.

In our opinion, it would be very useful to achieve a system of permanent exchange of scientists, especially of the young ones, with a view to enlarging the bases of their improvement and of their research enterprises. There are, perhaps, still no real possibilities of creating a common basis of this exchange and one should continue to look for a solution in bilateral agreements. But it is possible to attain, at least, to express not only goodwill, but also to assume the common obligation to develop and consolidate this system of cooperation to the highest degree. The material aspect of this exchange can be solved according to the already introduced system of assuming the obligation, expressed in days or in months. It is of an essential importance to secure the scientist, who is the guest of an institute, the possibility to do research work in libraries,

archives, museums and in other institutions and to place at his disposal the necessary auxiliary means. This exchange, among other things, would lead to a better mutual knowledge and to the establishing of closer and cordial relations. Practical research work in an environment which is the object of study, would certainly make possible a higher degree of understanding and tolerance.

6.

In order to incite the interest in the studies of South-East Europe and balkanology, the Institute for Balkan Studies of the SASA has the honour of proposing the introduction of the institution of permanent seminars for younger scientists in the duration of 15 days each /at least/. The seminar would be organized each year by another institute in the season of the least activity /January-February, June-July/. The participants in the seminar would be young scientists who are preparing their M.A. or doctoral examinations. The lecturers would be chosen among the renowned specialists, one part of whom would be from the country in which the seminar is held and the other part from abroad. The seminars would deal with a single theme, a rather specialized one, from different domains of science. The problems of scientific methodology could also be the theme of these seminars. The travelling expenses would be borne by the participants themselves, whereas all other expenses would be paid by the organizers of the seminar. The language used in the seminar would be one of world languages. The Institute for Balkan Studies of the SASA would be able to organize a seminar in 1985, after the conclusion of the International Congress for South-East Europe /which is in its charge/ and the theme could be either «Costume and adornment in the countries of South-East Europe» or «Balkans in commercial exchange between Central Europe and Mediterranean countries».

*
**

It would be probably advisable to draw up the final document of this consultation. This document would give the appreciation of the consultation, put the positive proposals in a concrete form and, possibly, specify the decisions concerning the cooperation. This document could be obtained in two ways :

1. This document, in form of minutes and summaries, to be drawn up subsequently in the Institute for Balkan Studies of the SASA and sent to all participants for verification.

2. Before the conclusion of the consultation /at the end of the third session/ to choose a commission of five members who will retire, draw up the final document and present it to discussion and approval at the end of the consultation, i.e. before the closing of the fourth session.

The elaboration of this document will be faster, more efficacious and, by all means, more precise if all the participants in the discussion, and particularly those who submit the proposals for the cooperation send to the Institute or to the above mentioned commission a short note containing every concrete fact in their statement, as well as everything that ought to be entered into the final document.

*
**

The Institute for Balkan Studies of the SASA assumes the obligation to publish in the annual *Balkanica* for 1983, principal statements made by the participants in this consultation. These statements should be handed over immediately to the secretary of the consultation on duty; those who are unable to do so, ought to send their statement to the editors of the annual *Balkanica* till the end of 1982 at the latest. *Balkanica* will also publish the final documents of the consultation in verified form. We think that it is not necessary to publish the whole discussion.

We beg the participants in the consultation to express their opinion, in the beginning and quite shortly, on the proposed mode of managing our activities.

I wish you much success and an agreeable sojourn in Belgrade !

Belgrade, August 1982

For the Institute for Balkan
Studies of the SASA
Director

Prof. dr. Radovan Samardžić, m.p.